

TOMASZ JAGIELSKI

ORCID ID: 0000-0002-5715-1235

Wpływ wyborów prezydenckich na zmiany układu sił w systemie partyjnym w Polsce

The Impact of Presidential Elections on Changes in the Party System in Poland

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przedstawienie wpływu wyborów prezydenckich na kształtowanie się układu sił w ramach systemu partyjnego w Polsce. Niniejsza analiza próbuje uwidocznic oddziaływanie elekcji prezydenckich na scenę partyjną przy jednoczesnym podkreśleniu rangi wyborów prezydenta RP. Celowość udziału partii politycznych w wyborach głowy państwa nie sprowadza się tylko do odniesienia zwycięstwa. Wybory te pełnią dla nich również wiele innych funkcji, na czele z mobilizacją elektoratu i własnych struktur partyjnych. Autor przedstawia specyfikę wpływu wyborów prezydenckich na system partyjny w takich obszarach, jak: oddziaływanie systemowe, rywalizacja międzypartyjna, a także kształtowanie się sytuacji wewnętrznej ugrupowania. Niniejszy artykuł swoim zasięgiem nie obejmuje wyborów prezydenckich 1990 r. Brak ich uwzględnienia wynika głównie z niewykryształizowanego zaangażowania partii politycznych w elekcję prezydencką. Z tego powodu analizę ograniczono do wyborów prezydenckich od 1995 r.

Słowa kluczowe: wybory prezydenckie, system partyjny, prezydent RP

WSTĘP

Pomimo że wpływ wyborów prezydenckich na system partyjny nie jest tak oczywisty jak w przypadku wyborów parlamentarnych, elekcje prezydenckie w znaczący sposób oddziałują na układ sił kształtujący się w ramach sceny partyjnej. Szczególnie znaczenie wyborów głowy państwa w odniesieniu do systemu partyjnego w Polsce wynika z pozycji ustrojowej prezydenta RP. Zakres jego prerogatyw powoduje, że ma on bezpośredni wpływ na większość sfer polityki państwa. Posiadanie przez

głową państwa władzy negatywnej powoduje, że można go opisywać zarówno jako tzw. *veto playera*, jak i arbitra i moderatora [Słomka 2005: 19–20]. Dlatego też partie polityczne za swój obowiązek uznały wystawianie kandydatów w elekcjach prezydenckich.

Gdyby nie brać pod uwagę głównego celu wyborów prezydenckich, jakim jest obsadzenie urzędu prezydenta swoim kandydatem, to przebieg każdej elekcji ma istotny wpływ na działalność partii, a co za tym idzie całego systemu partyjnego. Poza systemowym znaczeniem wybory te w dużej mierze oddziałują na specyfikę rywalizacji międzypartyjnej (m.in. za sprawą mobilizacji elektoratu i struktur partyjnych czy też możliwości promocji ugrupowania i jego programu politycznego), a także kwestie wewnątrzpartyjne (takie jak: wewnętrzne rozłamy, konsolidacja ugrupowania czy przywództwo partyjne) [Stępińska 2004: 8].

W literaturze przedmiotu wybory prezydenckie doczekały się wielostronnej analizy, jednak w jej ramach marginalnie ujęty został ich wpływ na system partyjny. Większość opracowań prezentuje instytucjonalne podejście do kwestii wyborów prezydenckich. Co prawda dotychczasowe rozważania zawierają w sobie również wątki związane z oddziaływaniem elekcji prezydenckich na kształtowanie się sceny partyjnej, jednak opierają się one głównie na przedstawieniu wyników wyborczych i ich bezpośrednich konsekwencji dla partii politycznych. Artykuł odnosi się zatem do słabo eksplorowanej płaszczyzny związanej z systemowym i niesystemowym wpływem wyborów prezydenckich na układ sił w ramach systemu partyjnego.

TEORIA I METODA

Podstawę teoretyczną niniejszego artykułu stanowią dwie teorie: teoria systemu politycznego, a także teoria suweren–przedstawiciel (*principal–agent theory*). Odwołanie do pierwszej z nich wynika z odniesienia analizy do systemu politycznego i jego subsystemu, jakim jest system partyjny. Badaniom poddano układ instytucjonalny państwa i wpływ prezydenta RP na system partyjny oraz poszczególne partie. W tym kontekście istotna jest również analiza interakcji zachodzących pomiędzy partiami politycznymi w ramach systemu partyjnego.

Z perspektywy podejmowanej problematyki kluczowe w analizie systemu politycznego jest pojęcie interakcji. Zdaniem Andrzeja Antoszewskiego oznacza ono „wzajemne oddziaływanie na siebie co najmniej dwóch składników systemu”. Traktując interakcję jako podstawową jednostkę analizy systemu politycznego, należy wskazać, że odnosi się zarówno do oddziaływań wewnątrz systemu (między podmiotami politycznymi podejmującymi rywalizację o określone interesy), jak i pomiędzy systemem a jego otoczeniem [Antoszewski 1998: 76].

W obrębie teorii systemu można wskazać na podejście strukturalno-funkcjonalne określające system polityczny przez pryzmat dynamicznych procesów zachodzących w obrębie jego poszczególnych elementów składowych, do których można zaliczyć

np. wspólnoty, takie jak: partia polityczna, związki zawodowe lub zrzeszenia obywateli. Strukturalne elementy systemu politycznego to wypełniające go role działania, jak i również wzorce zachowań podmiotów wchodzących w jego skład [Podolak, Żmigrodzki 2007: 12].

Teoria *principal-agent* analizuje z kolei wszelkie zjawiska w ujęciu podmiotu odpowiedzialnego i legitymizującego działania przedstawiciela (*agent*). Ujęcie to mieści się w ramach niniejszej pracy, ponieważ ujmuje prezydenta nie w sposób normatywny, lecz w kategoriach relacji ze swoją partią macierzystą [Lane 2013: 85–86].

W ujęciu normatywnym prezydent jest organem państwa nie tylko autonomicznym politycznie, ale wręcz neutralnym (stąd m.in. konstytucyjny obowiązek zrzeczenia się przynależności do partii politycznych). Podejście takie, na ogół obce naukom o polityce, nie uwzględnia realiów polityki, w ramach której prezydent pozostaje aktorem politycznym ściśle lub bardzo ściśle związanym ze swoim ugrupowaniem macierzystym, jak również aktorem uwikłanym w grę polityczną pomiędzy partiami.

Istnieją dwa główne czynniki warunkujące taki status prezydenta. Po pierwsze na poziomie nominacji, przeprowadzenia kampanii wyborczej, jak również wspierania politycznego prezydenta partie polityczne zapewniają kandydatowi, a następnie państwowi stanowiska niezbędne wsparcie finansowe, polityczne, organizacyjne, a także kadrowe. W tym nurcie należy również rozpatrywać zależność prezydenta od swojej partii macierzystej wynikające z faktu, że oczekuje on od własnej partii wsparcia na rzecz reelekcji. I choć panuje przekonanie, że w trakcie drugiej kadencji (o ile do niej dochodzi) prezydent jest niezależny od swojej partii politycznej, to można uznać, że owa emancypacja nie dokonuje się w pełni [Gailmard 2012: 93–94]. Należy wziąć pod uwagę, że po zakończeniu funkcji prezydenta wsparcie jego partii może okazać się pomocne, np. w perspektywie dalszej kariery politycznej.

Drugi aspekt owej zależności pomiędzy partią macierzystą (*principal*) a prezydentem (*agent*) wynika z faktu, że głowa państwa, wywodząc się z określonego środowiska politycznego, podziela jego wartości polityczne i nawet w sytuacji poszerzającej się autonomii pozostaje nośnikiem tych wartości. Będąc zatem rzecznikiem określonego programu politycznego i wartości, prezydent pozostaje rzecznikiem partii, która jest głównym promotorem tychże wartości i treści politycznych.

Sumując wątki teorii, należy stwierdzić, że partie polityczne odgrywają główną rolę (*gatekeepers*) w zakresie kreowania oraz wsparcia urzędującego prezydenta, który jednocześnie jest istotnym elementem interakcji w ramach systemu politycznego oraz subsystemu, jakim jest system partyjny.

W celu weryfikacji analizowanej tematyki odwołano się do metody śledzenia procesu (*process tracing*). Głównym celem użycia tej metody jest ustalenie tego, czy i w jaki sposób potencjalna przyczyna lub przyczyny wpłynęły na określoną zmianę lub zestaw zmian [Collier 2011: 823–824]. *Process tracing* jest narzędziem analitycznym do wyciągania wniosków ze zdarzeń zachodzących w określonej sekwencji czasowej. Należy podkreślić, że metoda śledzenia procesu jest szczególnie wartościowa w przypadku ustanawiania cech wydarzeń tworzących sekwencje, a także

mechanizmy przyczynowe [Beach, Pedersen 2013: 1–2]. Mechanizmy przyczynowe są natomiast rozumiane jako społeczne, fizyczne lub psychologiczne procesy, przez które jedne podmioty mogą wpływać na drugie [Bennet 2008: 704–705].

Metoda śledzenia procesu umożliwia zidentyfikowanie mechanizmów przyczynowych opisywanego wpływu. Sekwencja czasowa, jaką są wybory prezydenckie (od kampanii wyborczej aż do ostatecznego wyniku wyborów), stanowi zatem szereg zdarzeń, z których możliwe jest wyciągnięcie wniosków związanych z oddziaływaniem wyborów prezydenckich na system partyjny, a także rywalizację międzypartyjną i procesy zachodzące wewnątrz ugrupowań politycznych.

Podejmując cel analizy wpływu wyborów prezydenckich na kształtowanie się układu sił w ramach systemu partyjnego, postawiona została następująca hipoteza badawcza: wpływ wyborów prezydenckich na system partyjny w Polsce jest istotny nie tylko z uwagi na pozycję ustrojową prezydenta, która determinuje układ sił na scenie politycznej, ale również z uwagi na fakt, że ukształtowana w trakcie tych wyborów relacja konfliktu i współpracy zmienia układ sił pomiędzy partiami, jak również w ramach samych partii.

Dążąc do weryfikacji niniejszej hipotezy, sformułowano trzy pytania badawcze: W jakim stopniu wynik wyborów prezydenckich wpływa na zmniejszenie lub zwiększenie struktury możliwości partii? W jakim stopniu konflikty i sojusze międzypartyjne powstałe w trakcie wyborów rekonfigurują układ sił w ramach systemu partyjnego? W jakim stopniu decyzje o nominacji kandydatów oraz uzyskane przez nich wyniki w wyborach prezydenckich warunkują układ sił wewnątrz partii politycznych?

POLITYCZNE ZNACZENIE WYBORÓW PREZYDENCKICH

Powszechne wybory prezydenckie, wprowadzone nowelizacją konstytucji z 1990 r., wzmocniły pozycję prezydenta RP w układzie organów władzy państwowej. Taka metoda wyboru prezydenta niesie za sobą określone konsekwencje, m.in. pod postacią silnego mandatu społecznego. W znaczący sposób wpływa to na wcześniej wspomnianą pozycję prezydenta. Można uznać, że elekcje prezydenckie w Polsce stały się jednym z najważniejszych wydarzeń politycznych, często wpływających na układ sił na scenie politycznej [Alberski 2006: 74].

Wraz ze wskazaną już nowelizacją konstytucji, uchwalono również ustawę o wyborze prezydenta RP z 27 września 1997 r. Doprecyzowano w niej tryb zgłaszania kandydatów, czy też przeprowadzenie kampanii wyborczej. W 2000 r. ustawa ta została znowelizowana, poszerzając jej zapisy o kwestie finansowania kampanii [Ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej...]. Biorąc pod uwagę rozwiązania konstytucyjne, powszechny model wyłaniania głowy państwa został utrzymany Małą Konstytucją, a później spetryfikowany przez Konstytucję RP z 1997 r. [Michalak 2018: 117].

W literaturze przedmiotu szczególną uwagę zwraca się na implikacje związane z powszechnym sposobem wyboru głowy państwa. Wielu badaczy twierdzi, że jedną z najmniej oczywistych konsekwencji jest to, że prezydent wybrany przez społeczeństwo powinien reprezentować interesy całego narodu (nie tylko jego części). W tym samym znaczeniu odnosi się to do związków z określoną opcją polityczną [Sokolewicz 1994: 166].

Pomimo iż stawka elekcji prezydenckich nie jest tak wysoka jak w przypadku wyborów parlamentarnych, ma ona bardzo duże znaczenie polityczne. Jest tak, ponieważ bezpośrednim skutkiem wyborów prezydenckich może być osłabienie lub wzmocnienie rządu w zakresie kreowania i prowadzenia polityki państwa. Prezydent za pomocą władzy negatywnej (m.in. pod postacią prawa weta) jest w stanie zwiększać zdolności opozycji do przeciwstawienia się polityce prowadzonej przez rząd. Doświadczenia płynące z polskiej praktyki politycznej po 1990 r. potwierdzają tego typu działalność głowy państwa [Antoszewski 2012: 196–197].

Wybory prezydenckie w Polsce wpływają również na układ sił w obrębie systemu partyjnego. W większości przypadków ugrupowania polityczne wystawiają swoich kandydatów w elekcjach prezydenckich. W wyniku czego stają się one kolejną płaszczyzną rywalizacji międzypartyjnej. Wybory w 1990 r. pokazały, że rywalizacja Lecha Wałęsy z Tadeuszem Mazowieckim była tak naprawdę wstępem do walki Ruchu Obywatelskiego Akcja Demokratyczna i Porozumienia Centrum o dominację w tzw. środowisku postsolidarnościowym. W 2005, 2010, 2015 i 2020 r. o urząd prezydenta RP rywalizowali kandydaci dwóch największych partii politycznych. Zwycięstwo w wyborach powinno zatem wzmacniać ugrupowanie w elekcji parlamentarnej. Należy jednak podkreślić, że nie jest to oczywista prawidłowość. Świadczyć może o tym fakt, iż dwa lata po objęciu urzędu prezydenta przez Lecha Wałęsą, Aleksandra Kwaśniewskiego, a także Lecha Kaczyńskiego ugrupowania polityczne, z których się wywodzili, oddały władzę [Antoszewski 2012: 197]. Z drugiej strony wybory prezydenckie 2015 r. pokazały, że wygrana kandydata PiS przyczyniła się do zwycięstwa tego ugrupowania w wyborach parlamentarnych (w tym samym roku).

W literaturze przedmiotu można również wskazać na stanowiska, według których powszechne wybory prezydenckie wpływają negatywnie na partie polityczne i system partyjny. Zdaniem wielu badaczy, elekcje te mogą pogłębiać polaryzację sceny politycznej, a także możliwie istniejące rozdrobnienie. Cechą charakterystyczną wyborów prezydenckich jest promowanie kandydatów jako niezależnych i ponadpartyjnych, w wyniku czego osłabia się ich więź z partią. Liderzy ugrupowań często stają przed dylematem własnej kandydatury, co jednocześnie wiąże się z narażeniem swojego przywództwa w partii na osłabienie [Dziemidok-Olszewska 1998: 205–206; Wojtasik 2012: 198].

Syntezy negatywnych implikacji spowodowanych wyborami prezydenckimi dokonał J.J. Linz, wskazując na: 1) wpływ na fragmentaryzację areny partyjnej wówczas, gdy ugrupowania wystawiają kandydatów bez realnej szansy na sukces wyborczy; 2) ukazywanie przez zwycięzcę otrzymanej części poparcia jako mandatu

całego narodu; 3) w sytuacji gdy kandydat nie ma zaplecza partyjnego, występuje brak instytucjonalnego odniesienia politycznego; 4) brak politycznej alternatywy, wówczas gdy kandydaci zajmą podobne miejsca; 5) brak koherencji programowej i politycznej wyborców zwycięzcy [Linz 1994: 18].

Można zatem zauważyć, że wybory prezydenckie stały się ważnym składnikiem walki politycznej. Ich wyniki wpływają na pozycję i siłę partii na polskiej scenie politycznej. Oczywiście istotność elekcji prezydenckich, z punktu widzenia rywalizacji międzypartyjnej, jest uzależniona od wielu czynników. Mogą się one wiązać z takimi aspektami, jak: kontekst sytuacyjny lub rozkład sił na scenie partyjnej.

WPLYW WYBORÓW PREZYDENCKICH NA SYSTEM PARTYJNY W SKALI MAKRO

Pomimo że stawką w wyborach prezydenckich nie jest władza wykonawcza, lecz możliwość oddziaływania na nią, polskie partie polityczne mocno angażują się w rywalizację o fotel głowy państwa. To, kto obejmie urząd prezydenta, jest bowiem istotne w kontekście kształtowania się relacji w zakresie „Dużego Trójkąta Władzy”, co w konsekwencji oddziałuje na układ sił kształtujący się w sferze systemu partyjnego [Glacjar 2015: 440]. Pozycja ustrojowa prezydenta RP, a także zakres jego kompetencji, zwłaszcza w obrębie procesu ustawodawczego, stanowi jeden z głównych powodów, dla których partie polityczne wyrażają głębokie zainteresowanie wyborami prezydenckimi.

Istnieje wiele przesłanek świadczących o istotności znaczenia wyborów prezydenckich w kontekście układu sił na scenie politycznej. Jednym z nich są uprawnienia reaktywne prezydenta RP w procesie ustawodawczym. W tym obszarze rozpatruje się głównie kompetencje zawieszające w postaci weta prezydenckiego [Wojtasik 2012: 228]. Dotychczasowe doświadczenia w polskiej scenie politycznej pokazują większą tendencję korzystania z weta w okresie kohabitacji. Prezydent staje się wówczas ośrodkiem, który wykorzystuje procedurę weta jako instrument w walce z nieprzychylną sobie i swojej macierzystej partii większością parlamentarną. Natomiast w okresach, gdy rządy wywodziły się z tej samej formacji politycznej, prezydenci współpracowali przy realizacji programu [Glacjar 2009: 194; Zalesny 1999: 127]. Korzystanie przez głowy państwa z weta w odniesieniu do współpracy z rządem przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Weta prezydenckie w odniesieniu do politycznej afiliacji rządu

Prezydent	Okres prezydentury	Liczba wszystkich zawetowanych ustaw	Weta w okresie kohabitacji	Weta w okresie zgodności politycznej reprezentacji
A. Kwaśniewski	1995–2005	35	28	7
L. Kaczyński	2005–2010	18	17	1
B. Komorowski	2010–2015	4	Nie dotyczy	4
A. Duda	2015–	9	4	5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Frączyk 2020].

Analiza praktyki politycznej związanej z wetowaniem ustaw pokazuje, że aktywność prezydentów w korzystaniu z tego uprawnienia szczególnie wzrasta w okresie kohabitacji. Świadczy to o zaangażowaniu głowy państwa w bieżące konflikty polityczne i rywalizację partyjną, jak również traktowaniu instytucji weta jako instrumentu w walce z nieprzychylną większością sejmową [Glacjar 2015: 481]. Powoduje to sytuację, w której prezydent może wykorzystywać weto w celu utrudniania realizowania polityki rządu.

Egzemplifikacją takiej sytuacji może być korzystanie z prawa weta przez prezydenta A. Kwaśniewskiego. 80% zawetowanych przez niego ustaw przypada na okres rządów koalicji AWS–UW. Ówczesny prezydent, wetując ustawy, w dużym stopniu przyczynił się do upadku tego gabinetu [Szczerbiak 2001: 83]. Podobną tendencję do wetowania ustaw można znaleźć w prezydenturze L. Kaczyńskiego. Spośród wszystkich wet w okresie jego kadencji, tylko jedna nie przypada na rządy sprawowane przez koalicję PO–PSL.

W praktyce ustrojowej skuteczność instytucji weta prezydenckiego okazała się na tyle duża, że pozwoliła na efektywne powściągnięcie działalności ustawodawczej większości sejmowej. Od 1995 r. skuteczność wetowania ustaw przez prezydentów wynosi 80%. Weto prezydenckie w przeważającej mierze stanowiło skuteczny instrument w blokowaniu procesu legislacyjnego, a także prac rządu [Opaliński 2014: 227–228]. Dla ugrupowań sprawujących władzę najgorszym scenariuszem jest zatem posiadanie w pałacu prezydenckim przeciwnika politycznego.

Czynnikami ukazującym istotność systemowego znaczenia wyborów prezydenckich w Polsce jest również kształtowanie relacji na linii prezydent–Rada Ministrów. Podobnie jak w przypadku kwestii stosowania weta prezydenckiego, możliwość współkreowania polityki państwa z ośrodkiem prezydenckim jest ważna z punktu widzenia komfortu rządzenia partii lub koalicji rządzącej.

Można wskazać na dwa okresy, w których szczególnie uwidocznił się konflikt pomiędzy ośrodkiem prezydenckim i rządowym. Pierwszy z nich dotyczy lat 1997–2001. Czas ten określa się jako konflikt wewnątrz egzekutywy o średnim natężeniu [Protsyk 2008: 228]. Pomimo że prezydent A. Kwaśniewski wykazywał się powściągliwością w kwestii prowadzenia przez rząd bieżącej polityki państwa, nie oznaczało to jednak, że realizował model biernej prezydentury [Chorążewska 2008: 141]. Wielokrotnie kwestionował stanowisko rządu, osiągając dzięki temu cele własnej polityki. Jedną z takich spraw może być problem podziału administracyjnego państwa [Glacjar 2015: 462], a także spór z Bronisławem Geremekiem (ministrem spraw zagranicznych w rządzie J. Buzka), dotyczący nominacji ambasadorów [Słomka 2007: 102].

Biorąc pod uwagę perspektywę kohabitacyjnego układu wewnątrz egzekutywy w Polsce, warto zwrócić uwagę na lata 2007–2010. Zdaniem Artura Olechno, okres ten można nazwać „konkubinatem politycznym” [Olechno 2008: 10]. Dotyczy to czasu, kiedy prezydentem był Lech Kaczyński, natomiast na czele koalicyjnego rządu PO–PSL stał Donald Tusk. Relacje pomiędzy obydwojema organami władzy

wykonawczej w zasadzie od początku musiały mieć charakter konfliktowy. Opierały się bowiem na sporze Platformy Obywatelskiej z Prawem i Sprawiedliwością. Rywalizacja pomiędzy obozem prezydenckim i rządowym miała w sobie duży potencjał destrukcyjny, przejawiający się w traktowaniu drugiej strony nie jako przeciwnika politycznego, lecz wroga [Glacjar 2015: 463].

Po stronie prezydenta Kaczyńskiego stali głównie politycy PiS, co wpłynęło na wykreowanie wizerunku głowy państwa jako obrońcy interesów partii opozycyjnej. Retoryka partii macierzystej L. Kaczyńskiego dążyła do realizacji modelu demokracji delegatywnej, polegającym na tym, że ktokolwiek wygra wybory prezydenckie, ma prawo rządzić we własny sposób i powinien być uznawany za ucieleśnienie narodu [O'Donnella 1994: 59–60]. Miało to doprowadzić do podważenia konstytucyjnego wzorca i kreacji prezydenta jako szefa egzekutywy. Cel ten nie został osiągnięty, m.in. dzięki silnemu zapleczu parlamentarnemu, które posiadał rząd. Kwestią dyskusyjną pozostaje jednak ewentualny rozwój wydarzeń w przypadku braku silnego zaplecza umiejscowionego w parlamencie.

Specyfika relacji pomiędzy prezydentem i Radą Ministrów w dużym stopniu jest uzależniona od politycznej zbieżności lub rozbieżności obu organów. Jednocześnie należy podkreślić, iż nie jest to jedyna determinanta, ponieważ relacje te mogą być kształtowane również osobistymi względami lub pozycją we własnym środowisku politycznym.

Jednym z bonusów dla członków partii politycznej, której kandydat zwyciężył w wyborach prezydenckich, jest stworzenie nowego ośrodka politycznego, dla którego należy zapewnić zaplecze kadrowe. Praktyka funkcjonowania urzędu prezydenta RP pokazuje, że najbliżsi współpracownicy głowy państwa pracują w jego kancelarii. Same wybory nie są mechanizmem selekcyjnym, jednak umożliwiają zwycięzcy obsadzanie stanowisk w Kancelarii Prezydenta RP [Wojtasik 2012: 218].

Kancelaria prezydenta A. Dudy zatrudnia 420 pracowników, a jej budżet w 2020 r. zaplanowano na 188,8 mln złotych [Chyż 2020]. Pokazuje to, że aspekty kadrowe mogą stanowić jedną z motywacji partii politycznych do obsadzenia urzędu prezydenta RP swoim kandydatem. Potwierdzenie tego założenia można znaleźć w zorientowaniu polskich partii politycznych na *office seeking*, a także w klientelistycznym charakterze polskiego systemu partyjnego.

Można zatem wskazać, że główne motywacje partii politycznych do zwycięstwa w wyborach prezydenckich wynikają z systemowego znaczenia instytucji prezydenta w Polsce. Pozycja ustrojowa prezydenta RP umożliwi mu wpływanie na prowadzenie bieżącej polityki państwa, a co za tym idzie również kształtowanie układu sił w ramach systemu partyjnego. Z perspektywy partii politycznych istotne jest zatem obsadzenie stanowiska głowy państwa kandydatem ze swojego środowiska politycznego. Dodatkowy aspekt w tym względzie stanowią kwestie kadrowe. Możliwość znalezienia miejsca pracy w ramach Kancelarii Prezydenta RP jest znaczącym bonusem dla członków zwycięskiego ugrupowania.

WYBORY PREZYDENTA RP A RYWALIZACJA MIĘDZYPARTYJNA

Poza chęcią zwycięstwa w wyborach prezydenckich ugrupowania polityczne decydują się na wystawienie kandydata również z innych względów – wynikających z rywalizacji międzypartyjnej. Motywacje te wiążą się z możliwością manifestacji swojego istnienia, promocji programu politycznego, mobilizacją własnych struktur, a także elektoratu [Stępińska 2004: 8]. Można uznać, że partie wystawiają kandydatów w wyborach prezydenckich w celu utrzymania pewnej ciągłości wyborczej, a także zachowania statusu aktywnego podmiotu na scenie politycznej.

Doświadczenia polskich elekcji prezydenckich ukazują, że tylko w jednym przypadku partia polityczna nie wystawiła swojego kandydata. W 2000 r. Unia Wolności w warunkach decyzyjnego paraliżu związanego z niemożnością wystawienia kandydata zrezygnowała ze startu w wyborach głowy państwa. Nieobecność kandydata UW miała bardzo negatywne konsekwencje. Spowodowało to utratę inicjatywy politycznej, a następnie marginalizację tego ugrupowania na polskim rynku politycznym [Skrzypiński 2011: 8]. Marek Migalski, opisując wybory 2000 r., wskazuje, że uchwała Rady Krajowej UW o niewystawianiu kandydata w wyborach prezydenckich była fatalna i mocno zaciążyła na późniejszych losach tej partii [Migalski 2006: 157].

Nie można wprost stwierdzić, że wystawienie kandydata UW w wyborach uratowałoby tę partię. Przykładem takiej sytuacji był wynik wyborczy Mariana Krzaklewskiego, który zdobył 15,57% głosów. Pomimo to jego partia w wyborach parlamentarnych poniosła klęskę i ostatecznie straciła parlamentarny status [Szczerbiak 2001: 90–92]. Należy jednak zaznaczyć, że do klęski UW przyczynił się również start w wyborach Andrzeja Olechowskiego. Kandydat ten był bliski UW pod względem programowym, co w konsekwencji wiązało się z przejściem części elektoratu, a nawet struktur terenowych tej partii [Millard 2001: 390].

W niektórych przypadkach partie polityczne decydują się na rezygnację z wystawienia kandydata, udzielając jednocześnie poparcia innemu politykowi (spoza własnego środowiska partyjnego). Tego typu działanie ma swoje plusy, choćby w postaci braku poniesionych kosztów finansowych przy równoległej możliwości propagowania własnego programu. W Polsce przykładem takiej decyzji partii politycznej było poparcie Unii Pracy udzielone A. Kwaśniewskiemu w wyborach prezydenckich 2000 r. [Skrzypiński 2011: 48].

W dwóch innych przypadkach partie polityczne wycofały swoich kandydatów jeszcze przed wyborami, udzielając poparcia kandydatom innej partii. Taką decyzję podjęła Konfederacja Polski Niepodległej w 1995 r., a także Ruch Odbudowy Polski w 2000 r. Przykłady te odbiegają jednak od przypadku UW, ponieważ partie wystawiły swoich kandydatów i wycofały się z udziału w wyborach dopiero, gdy przebieg kampanii prezydenckiej nie miał przełożenia na mobilizację elektoratu.

Jak już zostało wskazane, dla ugrupowań politycznych (szczególnie tych mniej znaczących na scenie partyjnej) motywacja startu w wyborach prezydenckich nie wynika wyłącznie z kalkulacji możliwego zwycięstwa, lecz możliwości promocji

swoich środowisk politycznych. Wybory głowy państwa są traktowane wówczas jako trampolina do zbliżających się wyborów parlamentarnych. Dzięki uzyskaniu dostępu do bezpłatnego czasu antenowego w mediach publicznych, kandydaci mają możliwość zaistnienia, jak również wcześniej wspomnianego promowania własnego ugrupowania. Przykładem tego typu działania może być kampania Andrzeja Leppera z 2000 r. Miała ona na celu propagować Samoobronę RP jako „najskuteczniejszy płaszcz ochronny dla interesów polskich rolników” [Szczerbiak 2001: 93–94].

W przypadku ewentualnego dobrego wyniku poparcie uzyskane w wyborach prezydenckich może się przełożyć na sukces w elekcji parlamentarnej. Z perspektywy finansowania partii politycznych w Polsce ma to fundamentalne znaczenie. Mechanizm reprezentacji parlamentarnej, zbudowanej w pośredni sposób na sukcesie wyborczym kandydata w wyborach prezydenckich, sprawdziły się choćby w takich przypadkach, jak: J. Olszewski (Ruch Odbudowy Polski), A. Lepper (Samoobrona RP), A. Olechowski (Platforma Obywatelska), P. Kukiz (Kukiz 15'), S. Hołownia (Polska 2050) [Wojtasik 2011: 94–95].

Wymogi wynikające z rywalizacji międzypartyjnej zmuszają wręcz ugrupowania do wystawiania kandydatów w wyborach prezydenckich, nawet jeśli nie mają szans na zwycięstwo. W grę wchodzi bowiem mobilizacja elektoratu, co oznacza dla mniejszych partii być albo nie być w kolejnych wyborach parlamentarnych.

Oddziaływanie elekcji prezydenckich (za sprawą funkcji mobilizacyjnej) na układ sił na scenie partyjnej szczególnie uwidoczni się podczas zestawienia zwycięzców wyborów prezydenckich z wygranymi w wyborach parlamentarnych. Można zauważyć pewną prawidłowość, iż w analizowanym okresie od 1995 r., jeżeli wybory parlamentarne odbywały się maksymalnie rok po elekcjach prezydenckich, to zwycięstwo odnosiło środowisko polityczne związane z nowo wybraną głową państwa. Zwyciężało – w sensie posiadania bezpośredniego udziału w tworzeniu gabinetu. Jednak jeżeli przerwa pomiędzy obiema elekcjami wynosiła ponad rok, wówczas zwycięstwo przypadło formacjom, które stanowiły przeciwny obóz polityczny względem prezydenta. Było tak w 1997 r., kiedy zwycięstwo odniosło AWS, a prezydentem był A. Kwaśniewski lub w 2007 r., kiedy to PO zwyciężył w wyborach parlamentarnych, a urząd prezydenta sprawował wówczas L. Kaczyński [Wojtasik 2011: 103].

Tabela 2. Zestawienie wyników wyborów prezydenckich i parlamentarnych odbywających się po sobie w odstępie maksimum jednego roku

Wybory prezydenckie			Wybory parlamentarne		
Rok	Zwycięzca	Afiliacja partyjna	Rok	Zwycięzca	Udział w tworzeniu gabinetu
2000	A. Kwaśniewski	Poparcie SLD	2001	SLD	Tak
2005	L. Kaczyński	PiS	2005	PiS	Tak
2010	B. Komorowski	PO	2010	PO	Tak
2015	A. Duda	PiS	2015	PiS	Tak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej, <https://pkw.gov.pl/> (dostęp: 05.10.2022).

Wyjątkowe w tym zestawieniu były wybory prezydenckie 2015 r. Lokowały się one w ramach sekwencji czterech kolejnych elekcji. Poprzedzały je wybory do Parlamentu Europejskiego (najmniej istotne z punktu widzenia krajowej rywalizacji międzypartyjnej) i samorządowe, natomiast same wybory prezydenckie odbywały się na pięć miesięcy przed elekcją parlamentarną. Choć stawką w wyborach głowy państwa nie jest władza, to ze względu na swój spersonalizowany charakter są dobrą okazją do realizacji celów mobilizacyjnych.

Biorąc pod uwagę tę kwestię, osobliwym przykładem jest Polskie Stronnictwo Ludowe. W przypadku tego ugrupowania wcześniejsze wybory prezydenckie ukazały niski potencjał mobilizacyjny kandydatów PSL (niezależnie od tego, że startowali w nich liderzy partyjni). Trudno jest tutaj zauważyć wyraźną relację pomiędzy złym wynikiem w wyborach prezydenckich a wynikiem w elekcjach parlamentarnych.

Wybory prezydenckie w znacznym stopniu oddziałują zatem na przestrzeń rywalizacji międzypartyjnej. Wystawienie kandydata przez partie polityczne umożliwia bowiem mobilizację własnego elektoratu (co jest szczególnie istotne w perspektywie nadchodzących wyborów parlamentarnych), a także pozwala na udział w walce o pozyskanie nowych grup wyborców. Można uznać, że zaangażowanie partii w elekcje prezydenckie z czasem stało się pewnego rodzaju politycznym przymusem, wynikającym z obowiązków związanych z rywalizacją międzypartyjną.

ODDZIAŁYWANIE ELEKCJI PREZYDENCKICH NA SYTUACJĘ WEWNĄTRZ PARTII

Wybory prezydenckie w Polsce poza oddziaływaniem na układ sił pomiędzy partiami i rywalizację międzypartyjną wpływają również na sytuację wewnątrz ugrupowań politycznych. Kwestie, takie jak: wewnątrzpartyjna selekcja kandydatów lub ewentualny słaby wynik uzyskany w wyborach prezydenckich, mogą się stać przyczyną poważnych kryzysów wewnątrz ugrupowania – począwszy od napięć wśród jej członków, a kończąc na kryzysie przywództwa w partii. Należy jednak wskazać, że elekcje prezydenckie mogą być również źródłem pozytywnych (z punktu widzenia interesu partii) procesów, takich jak np. konsolidacja ugrupowania.

Wpływ wyborów prezydenckich na sytuację wewnątrz partii stosunkowo często uwidacznia się już na etapie selekcji kandydatów. Dochodzi wówczas do konfliktów między członkami ugrupowania. Spory te mogą prowadzić do wykształcenia się frakcji wewnętrznych, a w konsekwencji rozłamu partii. Przykładem tego typu oddziaływania wyborów prezydenckich na partie polityczne może być Unia Pracy. Partia ta miała poważne problemy z wyborem kandydata mającego wystartować w wyborach 1995 r.

Kongres UP, który obradował 7 maja 1995 r., miał wybierać między Jackiem Kuroniem, Aleksandrem Małachowskim i Tadeusz Zielińskim. Ostatecznie wybór padł na Zielińskiego, co okazało się fatalną pomyłką. Nie znalazł on poparcia wśród polityków UP, część z nich nie zgadzając się z takim wyborem, podała się nawet do

dymisji (np. Karol Modzelewski, który optował za wyborem Jacka Kuronia). Swój sprzeciw wyraził również Wojciech Lamentowicz (jeden z liderów partii), który w trakcie kampanii wyborczej przeszedł do obozu A. Kwaśniewskiego [Dziemidok-Olszewska 1998: 94–98].

Wybór T. Zielińskiego na kandydata UP w wyborach prezydenckich 1995 r. okazał się błędem. Partia została podzielona, a w konsekwencji rozbita. Pokazały to kolejne wybory parlamentarne w 1997 r., w których UP nie przekroczyła progu wyborczego i nie dostała się do parlamentu. Marek Migalski wskazuje, iż późniejsza marginalizacja UP i jej naturalna śmierć były konsekwencją wyborów prezydenckich 1995 r. [Migalski 2006: 150–152].

Pozostając przy wyborach 1995 r., podobny przypadek wewnętrznego rozłamu spowodowany kwestią sporu o kandydata związany jest z Unią Wolności. Oficjalny kandydat tego ugrupowania J. Kuroń, który wygrał rywalizację z Hanną Suchocką i Januszem Onyszkiewiczem, nie wzbudzał entuzjazmu wśród polityków prawicowej frakcji Unii Wolności. Otwarcie kandydaturę Kuronia krytykował Jan Rokita, który dawał wyraźne oznaki swojego niezadowolenia, angażując się jednocześnie w tworzenie Inicjatywy 3 / 4 [Migalski 2006: 154].

Tuż po wyborach przewodniczący UW Leszek Balcerowicz doprowadził do usunięcia Rokity z prezydium partii. Nie był to jednak problem jednego polityka, 35% wynik wyborczy J. Kuronia pokazał, że nie był kandydatem akceptowanym przez większość elektoratu partii. Wybory prezydenckie 1995 r. uwypukliły cechy UW (zróźnicowanie wewnętrzne i pluralizm), które wcześniej stanowiły o jej sile, a zarazem stały się przyczyną jej klęski [Winclawska 2010: 158–164].

Na tle powyższych przykładów można wskazać na sytuację odwrotną, w której wynik wyborczy kandydata partii wpływa na jej wzmocnienie, konsolidację. Scenariusz ten zdają się potwierdzać efekty zwycięstwa Aleksandra Kwaśniewskiego w wyborach prezydenckich 2000 r. Rezultat wyborów był w zasadzie od początku przesądzony, co nie oznacza jednak, że nie miały one wpływu na partię macierzystą Kwaśniewskiego. Zwycięstwo kandydata popieranego przez SLD nadało nową dynamikę tej partii, a także zaowocowało umową koalicyjną z Unią Pracy – do tej pory jedyną konkurencyjną partią dla SLD po lewej stronie sceny politycznej. Rok później w wyborach parlamentarnych Sojusz osiągnął olbrzymi sukces, co było bezpośrednią konsekwencją wyniku byłego przewodniczącego partii w wyborach prezydenckich [Kowalski 2018: 105; Alberski 2002: 117].

Oddziaływanie wyborów prezydenckich na sytuację wewnątrz ugrupowania uwidacznia się również w ich wpływie na kwestię przywództwa partyjnego. Pewną zauważalną tendencją w tym względzie jest skłonność liderów partyjnych do rezygnacji z kandydowania.

Tabela 3. Liderzy partii politycznych w wyborach prezydenckich w Polsce

	1995	2000	2005	2010	2015	2020
PO	–	–	Tak	Nie	Nie	Nie
PiS	–	–	Nie	Tak	Nie	Nie
PSL	Tak	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak
SLD	Nie	Nie	Nie	Tak	Nie	Nie

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie danych: <https://pkw.gov.pl/> [dostęp: 29.03.2023].

Przyczyny wskazanej tendencji mogą być różne. Należy podkreślić, że w czasach spersonalizowanej polityki lider generuje sporą część poparcia dla swojego ugrupowania. Dlatego też jego udział w wyborach prezydenckich (w których zwycięzca może być tylko jeden) stanowi duże ryzyko. Za jedną z głównych przyczyn przedstawionego zjawiska uznaje się obawę o utratę przywództwa w partii w przypadku uzyskania słabego wyniku wyborczego. Potwierdza to przykład Mariana Krzaklewskiego. Trzeci wynik lidera AWS w wyborach 2000 r. spowodował późniejszą utratę przywództwa w tym ugrupowaniu [Piasecki 2001: 160].

O wpływie słabego wyniku wyborczego na przywództwo w partii przekonał się również Waldemar Pawlak. Porażka ówczesnego lidera PSL w elekcji prezydenckiej 1995 r. w znacznym stopniu zachwiała jego pozycją wewnątrz ugrupowania. Miesiąc po wyborach Rada Naczelna PSL zdecydowała o nieudzieleniu wotum zaufania Pawlakowi, jednak w wyniku zawilosci zapisów statutowych partii udało mu się utrzymać przywództwo. Pozwoliło to na złapanie oddechu politykowi PSL, aby następnie uspokoić puczystowskie nastroje wśród członków ugrupowania. W. Pawlak zachował fotel prezesa aż do wyborów parlamentarnych w 1997 r., w których PSL odniosło druzgocącą porażkę [Migalski 2006: 153].

Zdaniem Krzysztofa Kowalczyka obawą utraty przywództwa w partii kierował się Donald Tusk w 2010 r., podejmując decyzję o rezygnacji z kandydowania [Kowalczyk 2010: 207]. W literaturze przedmiotu dodatkowo wskazuje się, iż przyczyny analizowanej tendencji mogą być również związane z brakiem wystarczającego potencjału lidera do kandydowania lub słabych perspektyw na prowadzenie dalszej kariery politycznej po prezydenturze [Wojtasik 2012: 216].

ZAKOŃCZENIE

Należy zauważyć, że czynnik, jakim są wybory prezydenckie w Polsce, istotnie oddziałuje na kształtowanie się układu sił w ramach systemu partyjnego. Można wskazać, że hipoteza badawcza: wpływ wyborów prezydenckich na system partyjny w Polsce jest istotny nie tylko z uwagi na pozycję ustrojową prezydenta, która determinuje układ sił na scenie politycznej, ale również z uwagi na fakt, że ukształtowana w trakcie tych wyborów relacja konfliktu i współpracy zmienia układ sił pomiędzy

partiami, jak również w ramach samych partii, znajduje potwierdzenie w przeanalizowanym materiale empirycznym.

Poszczególne wątki mogą prowadzić do następujących wniosków. Po pierwsze, w wyborach prezydenckich w Polsce walka nie toczy się o sprawowanie władzy, lecz posiadanie *semi power*. Po drugie, podstawową funkcją elekcji prezydenckich staje się mobilizacja elektoratu, zwłaszcza w perspektywie zbliżających się wyborów parlamentarnych. Po trzecie, wybory głowy państwa stają się szansą dla mniejszych ugrupowań na możliwość zaistnienia, a następnie uzyskania dobrego wyniku w wyborach parlamentarnych.

Można stwierdzić, iż wpływ wyborów prezydenckich na kształtowanie się układu sił na polskiej scenie partyjnej ma charakter wielowymiarowy. Poza oddziaływaniem na system partyjny postrzegany jako pewna całość, elekcje prezydenckie przyczyniają się do kształtowania wzorców rywalizacji międzypartyjnej – co uwidacznia się w przypadku możliwości utrzymania mobilizacji elektoratu przez partie polityczne. Odrębną kwestią pozostaje również znaczenie wyborów prezydenckich w kontekście zmian zachodzących wewnątrz ugrupowania. Dobry wynik uzyskany przez kandydata partii może stanowić przyczynek do jej konsolidacji i wzmocnienia. Z kolei słaby rezultat wyborczy, a nawet kwestie przedwyborcze związane z selekcją kandydata mogą prowadzić do wewnętrznych podziałów i kryzysu przywództwa wewnątrz ugrupowania.

BIBLIOGRAFIA

- Alberski, R. 2002. *Wybory prezydenckie w Polsce w latach 1989–2000 i ich polityczne funkcje*, [w:] *Demokratyzacja w III RP*, A. Antoszewski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Alberski, R. 2006. *Systemy wyborcze Europy Środkowej i Wschodniej*, [w:] *Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej. Perspektywa porównawcza*, A. Antoszewski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Antoszewski, A. 1998. *System polityczny jako kategoria analizy politologicznej*, [w:] *Studia z Teorii Polityki*, t. 1, A. Jabłoński, L. Sobkowiak (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Antoszewski, A. 2012. *System polityczny RP*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Archiwum Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/page.xsp/archiwum> (dostęp: 01.10.2022).
- Beach, D., Pedersen, R. B. 2013. *Process-Tracing Methods. Foundations and Guidelines*, The University of Michigan Press, Ann Arbor. DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.2556282>.
- Bennet, A. 2008. *Process Tracing: A Bayesian Perspective*, [w:] *The Oxford Handbook of Policial Methodology*, J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady, D. Collier (red.), Oxford University Press, Oksford.
- Chorażewska, A. 2008. *Model prezydentury w praktyce politycznej po wejściu w życie Konstytucji RP z 1997 r.*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Chyż, B. *200 mln na obsługę Andrzeja Dudy. Jak zmienia się budżet Kancelarii Prezydenta?*, <https://wyborcza.pl/7,75398,25619028,200-mln-na-glowe-panstwa-czyli-jak-zmienial-sie-budzet-kancelarii.html> (dostęp: 04.10.2022).
- Collier, D. 2011. *Understanding Process Tracing*, „Political Science and Politics”, vol. 44 (4), s. 823–824. DOI:10.1017/S1049096511001429.

- Dziemidok-Olszewska, B. 1998. *Partie polityczne a wybory prezydenckie 1995 roku w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Frączyk, J. 2020. *Weta prezydenckie. Od Dudy „swoich” częściej wetował tylko Kwaśniewski*, <https://businessinsider.com.pl/polityka/andrzej-duda-wetowal-swoich-piec-razy-zobacz-jak-to-robili-pozostali-preezydenci/ccr3xdm> (dostęp: 01.10.2022).
- Gailmard, S. 2014. *Accountability and Principal-Agent Theory*, [w:] *The Oxford Handbook of Public Accountability*, M. Bovens, R. Goodin, T. Schillemans (red.), Oxford University Press, Oksford.
- Glacjar, R. 2004. *Instytucja prezydenta w Polsce, Czechach i Słowacji w latach 1989–2000. Analiza porównawcza*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Glacjar, R. 2009. *Ewolucja siły polskiej prezydentury w latach 1989–2009*, [w:] *Transformacja systemowa w Polsce 1989–2009*, R. Glacjar, W. Wojtasik (red.), Wydawnictwo REMAR, Katowice.
- Glacjar, R. 2015. *Demokratyczny reżim polityczny. Relacje między legislatywą i egzekutywą w III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Kowalski, M. 2018. *Wybory prezydenckie 2000*, [w:] *Atlas wyborczy Polski*, M. Kowalski, P. Śleszyński (red.), Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.
- Lane, J.E. 2013. *The Principal-Agent Approach to Politics: Policy Implementation and Public Policy Making*, „Open Journal of Political Science”, vol. 3, no 2, s. 85–86. DOI: 10.4236/ojps.2013.32012.
- Linz, J.J. 1994. *Presidential or Parliamentary Democracy: Does It Make a Difference?*, [w:] *The Failure of Presidential Democracy*, J.J. Linz, A. Valenzuela (red.), John Hopkins University Press, Baltimore.
- Michalak, B. 2018. *Elections and electoral system*, [w:] *Polish political system. An introduction*, J. Szymanek (red.), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Migalski, M. 2006. *Wybory prezydenckie a kształtowanie się systemu partyjnego*, [w:] *Polski system partyjny*, M. Migalski, W. Wojtasik, M. Mazur, (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Millard, F. 2001. *Party development and the Polish presidential election of October 2000*, „Perspectives on European Politics and Society”, nr 2 (3) s. 390. DOI: <https://doi.org/10.1080/1570585018458769>.
- O’Donnell, G. 1994. *Delegative Democracy*, „Journal of Democracy”, vol. 5 (1), s. 59–60. DOI: 10.1353/jod.1994.0010.
- Olechno, A. 2008. *Konkubinat polityczny. Kohabitacja – czyli jak prezydent z premierem w jednym stali domku*, „Biuletyn Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku”, nr 13, s. 10.
- Opaliński, B. 2014. *Rola Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w procesie stanowienia ustaw na tle praktyki ustrojowej Konstytucji III RP*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa.
- Piasecki, A. 2001. *Wybory i referenda w Polsce 1989–2000: skrypt i materiały źródłowe*, Zielona Góra.
- Piosek, M. 2016. *Wybory prezydenckie w Polsce. Partyjni liderzy w odwrocie?*, [w:] *Wybory prezydenckie 2015. Analiza wizerunkowa*, A. Robak, W. Wojtasik (red.), Wydawnictwo Dyskurs, Jaworzno.
- Podolak, M., Żmigrodzki, M. 2007. *System polityczny i jego klasyfikacje*, [w:] *Współczesne systemy polityczne*, M. Żmigrodzki, B. Dziemidok-Olszewska (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Protsyk, O. 2008. *The Presidency and the Political Roles of Cabinets in the Western CIS Countries*, [w:] *Politico-Administrative Relations at the Centre – Actors, Structures and Process Supporting the Core Executive*, B. Connaughton, G. Sootla, B.G. Peters (red.), NISPAcee Press, Bratislava.
- Skrzypiński, D. 2011. *Proces mianowania kandydatów w wyborach prezydenckich jako mechanizm rozstrzygnięcia dylematów strategicznych*, „Studia Politologiczne”, nr 19, s. 47–48.
- Słomka, T. 2005. *Prezydent Rzeczypospolitej po 1989 roku. Ujęcie porównawcze*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa.
- Słomka, T. 2007. *Egzekutywa w III Rzeczypospolitej: Mechanizmy i wzajemne relacje (zarys problemu)*, „Społeczeństwo i Polityka”, nr 1 (10), s. 102.
- Sokolewicz, W. 1994. *Instytucja Prezydenta Rzeczypospolitej w świetle projektów nowej Konstytucji*, [w:] *Jaka Konstytucja? Analiza projektów Konstytucji RP zgłoszonych Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego w 1993 roku*, M. Kruk (red.), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Stępińska, A. 2004. *Marketingowe strategie wyborcze. Wybory prezydenckie w Polsce (1990–2000)*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań.

- Szczerbiak, A. 2001. *Explaining Kwasniewski's Landslide: The October 2000 Polish Presidential Election*, „Communist Studies and Transition Politics”, nr 17 (4), s. 83. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/714003588>.
- Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Dz.U. 2000, nr 47, poz. 544.
- Winclawska, M. 2010. *Unia Wolności. Partia polityczna w okresie transformacji*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Wojtasik, W. 2011. *Wpływ wyborów prezydenckich w 2010 roku na polski system partyjny*, [w:] *Wybory prezydenckie w Polsce 2010*, J. Okrzesik, W. Wojtasik (red.) Wydawnictwo REMAR, Katowice.
- Wojtasik, W. 2012. *Funkcje wyborów w III Rzeczypospolitej. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Zaleśny, J. 1999. *Partycypacja głowy państwa w ostatnich etapach procesu legislacyjnego*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.

THE IMPACT OF PRESIDENTIAL ELECTIONS ON CHANGES IN THE PARTY SYSTEM IN POLAND

Abstract: The aim of the article is to present the impact of presidential elections on the formation of the power structure within the party system in Poland. This analysis tries to highlight the impact of presidential elections on the party scene while emphasizing the rank of the presidential elections. The expediency of the participation of political parties in the election of the head of state does not boil down to achieving victory. These elections also fulfil a number of other functions for them, leading with the mobilization of the electorate and their own party structures. The author presents the specifics of the impact of presidential elections on the party system in such areas as: systemic influence, inter-party rivalry, as well as the formation of the internal situation of the party. The scope of this article does not cover the 1990 presidential elections. This is mainly due to the non-crystallised involvement of political parties in the presidential election. For this reason, the analysis has been limited to the presidential elections since 1995.

Keywords: presidential election, party system, President of the Republic of Poland

BIOGRAM

Tomasz Jagielski, mgr, doktorant Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Opolskiego w dziedzinie nauki o polityce i administracji, absolwent studiów magisterskich na kierunku politologia na Uniwersytecie Opolskim. Zainteresowania badawcze: polski system polityczny, instytucja prezydenta RP, partie polityczne. Kontakt e-mail: tomekjagielski97@wp.pl